ECLI:LV:AT:2018:0216.A420267914.2.S

Lieta Nr. A420267914
SKA-66/2018
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
SPRIEDUMS
Rīgā 2018.gada 16.februārī

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese Anita Kovaļevska,
tiesnesis Andris Guļāns,
tiesnese Dace Mita

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumiem par Daugavgrīvas cietuma faktiskās rīcības, pastāvīgi veicot videonovērošanu cietuma kamerās, atzīšanu par prettiesisku, kā arī morālā kaitējuma atlīdzināšanu par Daugavgrīvas cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pietiekamu privātumu labierīcību apmeklējumu laikā un pastāvīgi veicot videonovērošanu cietuma kamerās, sakarā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 22.februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs /pers. A/ vērsās Ieslodzījuma vietu pārvaldē, apstrīdot Daugavgrīvas cietuma faktisko rīcību, no 2009.gada jūnija nenodrošinot pieteicējam pietiekamu privātumu labierīcību apmeklējumu laikā, un lūdzot atlīdzināt tādējādi nodarīto morālo kaitējumu 5000 *euro*.

Ieslodzījuma vietu pārvalde ar 2014.gada 21.februāra lēmumu Nr. 1/13-V/319 atzina par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma rīcību, nenodrošinot pieteicējam pietiekamu privātumu labierīcību apmeklējumu laikā dzīvojamās kamerās no 2013.gada 15.janvāra līdz 2014.gada 15.janvārim, kā arī uzdeva Daugavgrīvas cietuma administrācijai atvainoties pieteicējam. Iesniegums daļā par privātuma nenodrošināšanu laikā no 2009.gada 11.jūnija līdz 2013.gada 14.janvārim tika atstāts bez izskatīšanas.

Pieteicējs vērsās tiesā, lūdzot piešķirt atlīdzinājumu par prettiesisko Daugavgrīvas cietuma rīcību, nenodrošinot privātumu sanitārā mezgla apmeklēšanas laikā no 2013.gada 15.janvāra līdz 2014.gada 15.janvārim.

Ar Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 16.oktobra spriedumu pieteikums apmierināts daļā par 1000 *euro* morālā kaitējuma atlīdzināšanu par sanitārā mezgla nenorobežošanu.

[2] Citā iesniegumā pieteicējs lūdza atzīt par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma administrācijas faktisko rīcību, no 2009.gada jūnija veicot videonovērošanu cietuma dzīvojamās kamerās, un atlīdzināt tādējādi nodarīto morālo kaitējumu 10 000 *euro*.

Ieslodzījuma vietu pārvalde ar 2014.gada 26.maija lēmumu Nr. 1/12-V/321 atzina par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma rīcību, pastāvīgi veicot videonovērošanu dzīvojamās kamerās no 2013.gada 15.janvāra līdz 2014.gada 15.janvārim, un uzdeva rakstveidā atvainoties pieteicējam. Termiņa nokavējuma dēļ iestāde nevērtēja pieteicēja iebildumus par periodu no 2009.gada 10.jūnija līdz 2013.gada 14.janvārim.

Pieteicējs pieteikumā tiesai lūdza atzīt par prettiesisku arī Daugavgrīvas cietuma rīcību, veicot videonovērošanu laikā no 2009.gada 12.jūnija līdz 2013.gada 14.janvārim, kā arī lūdza atlīdzināt morālo kaitējumu par Daugavgrīvas cietuma faktisko rīcību, veicot videonovērošanu no 2009.gada 11.jūnija līdz 2014.gada 15.janvārim.

Ar Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 25.novembra spriedumu pieteikums apmierināts daļā par Daugavgrīvas cietuma faktiskās rīcības, pastāvīgi veicot videonovērošanu cietuma kamerās no 2009.gada 12.jūnija līdz 2013.gada 14.janvārim, atzīšanu par prettiesisku. Par cietuma faktisko rīcību, veicot videonovērošanu cietuma kamerās no 2009.gada 12.jūnija līdz 2014.gada 15.janvārim, noteikts morālā kaitējuma atlīdzinājums 1000 *euro*. Pārējā daļā pieteikums noraidīts. Vienlaikus ar minēto spriedumu izbeigta tiesvedība daļā par pienākuma uzlikšanu Ieslodzījuma vietu pārvaldei noņemt videonovērošanas kameras Daugavgrīvas cietuma dzīvojamās kamerās, kā arī atstāts bez izskatīšanas pieteicēja pieteikums daļā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu par pastāvīgu videonovērošanu dzīvojamās kamerās (saistībā ar privātuma nenodrošināšanu tualetes apmeklējuma laikā) no 2013.gada 15.janvāra līdz 2014.gada 15.janvārim, jo šis jautājums jau izskatīts ar Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 16.oktobra spriedumu.

[3] Pēc lietu apvienošanas Administratīvā apgabaltiesa ar 2016.gada 22.februāra spriedumu apmierināja pieteikumus daļā un uzlika Latvijas Republikai pienākumu atlīdzināt 2000 *euro* par pieteicējam nodarīto morālo kaitējumu. Savukārt pieteikumu daļā par Daugavgrīvas cietuma faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku, pastāvīgi veicot videonovērošanu cietuma kamerās no 2009.gada 12.jūnija līdz 2013.gada 14.janvārim, un tā rezultātā nodarītā morālā kaitējuma atlīdzināšanu, tiesa atstāja bez izskatīšanas. Spriedums pamatots ar šādiem apsvērumiem.

[3.1] Pieteicējs ir nokavējis apstrīdēšanas termiņu, lai vērstos tiesā, lūdzot atzīt par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma faktisko rīcību, veicot videonovērošanu kamerā, kurā atradās pieteicējs, laikā no 2009.gada 12.jūnijam līdz 2013.gada 14.janvārim, jo pieteicējs iestādē par minētās rīcības atzīšanu par prettiesisku vērsās tikai 2014.gada 15.janvārī.

[3.2] Atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums) 9.pantam, 11.panta trešajai daļai, 14.panta pirmajai, trešajai un ceturtajai daļai tas, vai personai pienākas atlīdzinājums par iestādes pieļautas prettiesiskas rīcības radītu morālo kaitējumu un kāds tieši, izlemjams katrā konkrētā lietā, novērtējot lietas individuālos apstākļus. Jo nopietnāks kaitējums, jo ievērojamākam jābūt atlīdzinājumam. Vienlaikus, lai personai atlīdzinātu morālo kaitējumu, ir jākonstatē būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.

[3.3] Atbilstoši tiesiskās vienlīdzības principam, nosakot morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru, ir jāņem vērā arī citos salīdzināmos gadījumos noteiktais atlīdzinājums. Atlīdzinājums demokrātiskā un tiesiskā valstī nedrīkst būt nesamērīgi mazs. Turklāt ir jāņem vērā arī atlīdzinājuma preventīvais mērķis, proti, ka atlīdzinājumam ne tikai jāsniedz gandarījums personai, kuras tiesības tikušas aizskartas, bet arī jāattur iestāde no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē.

[3.4] Salīdzinot pret pieteicēju pieļauto tiesību aizskārumu ar citiem gadījumiem administratīvo tiesu praksē un, ņemot vērā, ka pieteicēja tiesību aizskārums ilga gadu, secināms, ka pirmās instances tiesas noteiktais atlīdzinājuma apmērs 2000 *euro* ir atbilstošs.

[3.5] Pieteicējs nevar būt līdzatbildīgs par iestādes prettiesisko rīcību, nenodrošinot individuālu izvērtējumu videonovērošanas veikšanai. Jautājums par nepieciešamo normatīvo aktu izstrādi ir iestādes, bet ne ieslodzīto kompetencē. Savukārt tas, cik savlaicīgi ieslodzītais ir vērsies cietuma administrācijā ar sūdzībām par uzturēšanās apstākļiem cietuma kamerās, ir viens no apstākļiem, kas norāda uz aizskāruma smagumu, nevis uz līdzatbildību sev nodarītajā kaitējumā. Uz nepilnībām videonovērošanas veikšanā 2012.gadā bija norādījis arī tiesībsargs, taču minētais neatturēja cietuma administrāciju turpināt videonovērošanas veikšanu. Apgabaltiesa apšauba, ka pieteicēja tiesību aizskārums tiktu novērsts, ja viņš, ievietots cietuma kamerā, kurā tiek veikta pastāvīga videonovērošana, nekavējoties būtu vērsies pie iestādes amatpersonām. Iestāde zināja, kādās kamerās ieslodzītie tiek ievietoti.

[4] Ieslodzījuma vietu pārvalde par minēto spriedumu ir iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā norādīti šādi apsvērumi.

[4.1] Tiesa pārkāpusi objektīvās izmeklēšanas principu, jo nav izvērtējusi visus lietā esošos pierādījumus vispusīgi, pilnīgi un objektīvi. Kaut arī apgabaltiesa atzina, ka pieteikums daļā ir atstājams bez izskatīšanas, tādējādi samazinot pārkāpuma periodu, tā tomēr saglabāja rajona tiesas piešķirto atlīdzinājuma apmēru. Līdz ar to faktiski tiesa palielināja pieteicējam noteiktā atlīdzinājuma apmēru un pārkāpa lietas izskatīšanas robežas.

[4.2] Tiesas piešķirtais atlīdzinājums nav samērīgs ar pieteicējam nodarīto kaitējumu. Tiesa atzinusi, ka pieteicēja tiesību aizskārums nav smags, tomēr nav ņēmusi vērā to, ka pieteicējam netika radītas īpašas ciešanas. Lietā nav pierādījumu, ka pieteicējs būtu novērots sanitārā mezgla izmantošanas laikā. Tāpat arī pieteicējs netika novērots nepārtraukti visu diennakti, jo amatpersonām bija arī citi pienākumi un pieteicējs ik dienu arī varēja stundu atrasties ārpus kameras. Turklāt Daugavgrīvas cietuma administrācija īsā laikā novērsa visus trūkumus. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē atzīts, ka pārkāpuma konstatācija pati par sevi var būt pietiekams atlīdzinājums.

[4.3] Pieteicējs ir līdzatbildīgs, jo nav darījis visu iespējamo, lai samazinātu savu tiesību aizskārumu.

[4.4] Apgabaltiesa nav ņēmusi vērā vairākus spriedumus lietās par prettiesisku videonovērošanu kamerā, kurās noteiktais atlīdzinājums ir būtiski zemāks.

[4.5] Atlīdzinājumu nevar noteikt ar mērķi sodīt valsti.

Motīvu daļa

[5] Lietā ir strīds par to, vai apgabaltiesa, nosakot atlīdzinājumu par kaitējumu, kas nodarīts ar iestādes prettiesisko faktisko rīcību, ir ievērojusi lietas izskatīšanas robežas un vai noteiktais atlīdzinājums ir atbilstīgs pieteicēja tiesību aizskārumam.

[6] Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē ir noteiktas Administratīvā procesa likuma 302.pantā. Atbilstoši šā panta pirmajai daļai apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību un pretapelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajās sūdzībās. Savukārt šā panta otrā daļa noteic, ka apelācijas instances tiesa izskata tikai tos prasījumus, kuri izskatīti pirmās instances tiesā. Šī norma veido vienotu regulējumu ar Administratīvā procesa likuma 294.pantu, kas noteic, ka apelācijas sūdzībā nedrīkst grozīt pieteikuma priekšmetu vai pamatu, ietvert jaunus prasījumus, kas nav pieteikti pirmās instances tiesā.

No šīm normām izriet, ka lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē ir saistītas ar vairākiem aspektiem. Pirmkārt, apelācijas instances tiesai ir jāievēro prasījuma robežas. Proti, tiesa nevar piespriest vairāk, nekā lietas dalībnieks lūdz – *iudex ne eat ultra petitia partium* (*Augstākās tiesas 2007.gada 21.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-41/2007 (C30314003) 11.2.punkts*). Otrkārt, ja arī lietas dalībnieks apelācijas instances tiesai izsaka jaunus prasījumus, kuri nav izskatīti pirmās instances tiesā, tā nav tiesīga tos izskatīt. Treškārt, apelācijas instances tiesai ir jāņem vērā arī tas, kādā apjomā pirmās instances tiesas spriedums ir pārsūdzēts. Ja pirmās instances tiesas spriedums kādā daļā nav pārsūdzēts, tad apelācijas instances tiesa nav tiesīga attiecīgo prasījuma daļu izlemt ar savu spriedumu.

[7] Lietā nav strīda par to, ka apgabaltiesa attiecībā uz noteikto atlīdzinājuma summu būtu pārsniegusi prasījuma robežas vai izskatījusi jaunus prasījumus, jo apgabaltiesa nav ne pārsniegusi pieteicēja sākotnēji lūgto atlīdzinājuma summu, ne arī izskatījusi kādu pirmās instances tiesā neizskatītu prasījumu. No kasācijas sūdzības izriet, ka strīds ir par trešo lietas izskatīšanas robežu aspektu. Ieslodzījuma vietu pārvalde uzskata, ka apelācijas instances tiesa nedrīkst palielināt pirmās instances tiesas noteikto morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru, ja pieteicējs nav pārsūdzējis pirmās instances tiesas spriedumu.

Vispārīgi šāds Ieslodzījuma vietu pārvaldes uzskats ir pareizs. Ja pirmās instances tiesa prasījumu par atlīdzinājumu ir tikai daļēji apmierinājusi, bet pieteicējs pirmās instances tiesas spriedumu nepārsūdz, tad apelācijas instances tiesai, izskatot atbildētāja apelācijas sūdzību, nav tiesību noteikt lielāku atlīdzinājumu, nekā tas bija noteikts ar pirmās instances tiesas spriedumu. Pretējā gadījumā netiktu ņemts vērā iesniegtās apelācijas sūdzības apjoms, proti, tas, ka pirmās instances tiesas spriedums nav pārsūdzēts daļā, ar kuru prasījums par atlīdzinājumu ir daļēji noraidīts (*Augstākās tiesas 2013.gada 5.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-118/2013 (A42991309) 12.punkts*).

Izskatāmajā lietā pirmās instances tiesa ar saviem spriedumiem bija noteikusi pieteicējam atlīdzinājumu 2000 *euro*. Pieteicējs pirmās instances tiesas spriedumus nepārsūdzēja. Apelācijas instance arī noteica pieteicējam atlīdzinājumu 2000 *euro*, lai arī, atstājot pieteikumu daļā bez izskatīšanas, samazināja vērtējamo periodu, kurā pret pieteicēju tika veikta prettiesiskā faktiskā rīcība. Ņemot vērā minēto, var secināt, ka atlīdzinājuma summa absolūtos skaitļos ir palikusi nemainīga. Taču Ieslodzījuma vietu pārvalde uzskata, ka atlīdzinājuma apmērs faktiski ir palielināts, jo apelācijas instances tiesa to noteica par kaitējumu, kas nodarīts ar faktisko rīcību īsākā laika periodā, nekā to bija noteikusi un vērtējusi pirmās instances tiesa. Līdz ar to ir nepieciešams izvērtēt, vai to var uzskatīt par atlīdzinājuma apmēra palielināšanu, kas noteikts, neņemot vērā to, kādā apjomā pirmās instances tiesas spriedums ir pārsūdzēts.

[8] Ikvienas personas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu nepamatota personas tiesību aizskāruma gadījumā ir noteiktas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.panta trešajā teikumā un konkretizētas Administratīvā procesa likuma 92.pantā. Savukārt to īstenošanas kārtība ir noteikta Zaudējumu atlīdzināšanas likumā.

Saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.panta pirmo daļu atlīdzinājumu par morālo kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus,

cietušā rīcību un līdzatbildību, kā arī citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus. Tātad, lai noteiktu atbilstīgu atlīdzinājumu, ir jāvērtē virkne dažādu apstākļu, no kuriem viens ir aizskāruma smagums.

[9] Izskatāmajā lietā ar iestādes prettiesisko faktisko rīcību ir pārkāpts Satversmes 96.pants, kas garantē tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Vērtējot šāda tiesību aizskāruma smagumu, pārkāpuma ilgums ir viens no nozīmīgiem apstākļiem. Tomēr tas nav vienīgais vērtējamais apstāklis. Var būt nepieciešams vērtēt arī aizskāruma radītās sekas. Tāpat nozīme var būt cietušās personas dzimumam, vecumam un veselības stāvoklim. Nozīmīgi var būt arī citi apstākļi, piemēram, arī apstākļi vai notikumi, kas attiecīgi pastāvēja vai notika tieši pirms izvērtējamās rīcības (tostarp pārkāpuma atkārtotība vai turpinātība), jo tas var raksturot situācijas kontekstu un stāvokli, kādā persona atradās brīdī, kad pret viņu tika uzsākta konkrētā prettiesiskā rīcība. Turklāt visi apstākļi ir jāvērtē kopsakarā.

Ņemot vērā minēto, var secināt, ka nav iespējams precīzi aprēķināt katra lietas apstākļa svaru aizskāruma smaguma noteikšanā un, tikai izvērtējot visus attiecīgās lietas apstākļus kopsakarā, var izdarīt secinājumus par konkrētā aizskāruma smagumu. Tas nozīmē, ka nav precīzi nosakāms arī vienas aizskāruma dienas svars jeb „cena". Līdz ar to aizskāruma smagumu un attiecīgi arī atlīdzinājuma apmēru nevar vērtēt formāli, nosakot to vienkārši proporcionāli tiesību aizskāruma ilgumam dienās.

[10] Tā kā nav iespējams precīzi noteikt vienas aizskāruma dienas „cenu" un atlīdzinājuma apmēru nevar aprēķināt vienkārši proporcionāli tiesību aizskāruma ilgumam dienās, tad nav iespējams arī pateikt, ka piešķirtajam atlīdzinājumam noteikti ir jāsamazinās, ja tiek samazināts tiesību aizskāruma ilgums, par kuru tiek piešķirts šis atlīdzinājums. Izšķirošs jebkurā gadījumā ir visu lietas apstākļu vērtējums to kopsakarā. Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka izskatāmajā lietā apgabaltiesai bija pienākums samazināt atlīdzinājuma apmēru tikai tāpēc, ka tika samazināts vērtējamais pieteicēja tiesību aizskāruma ilgums. Tā kā tiesību aizskāruma ilgums ir tikai viens no vērtējamiem apstākļiem atlīdzinājuma noteikšanai, tad tiesa varēja pamatot, kādēļ, ņemot vērā arī citus apstākļus, tā piešķīra šādu atlīdzinājumu par pieteicējam nodarīto kaitējumu.

Šādā situācijā pēc būtības pieteicējs apelācijas instancē vairs neuztur savu prasījumu par atlīdzinājumu pilnā apmērā, bet tikai daļā (izskatāmajā lietā – 2000 *euro*). Savukārt atbildētājs, pārsūdzot pirmās instances tiesas spriedumu, prasa, lai atlīdzinājums tiktu samazināts. Līdz ar to apelācijas instances tiesai ir jāizlemj, vai ir pamats apmierināt pilnībā pieteicēja prasījumu par atlīdzinājumu 2000 *euro* apmērā. Tas, kādi apstākļi konkrētajā lietā tiek konstatēti un kā tie tiek novērtēti saistībā ar atlīdzinājuma apmēru, ir sprieduma motivācijas jautājums, nevis jautājums par to, kāds ir apelācijas sūdzības apjoms un kādā daļā līdz ar to pirmās instances tiesas spriedums ir pārsūdzēts. Tas, vai 2000 *euro* nav pārāk liels atlīdzinājums par konkrēto pieteicēja tiesību aizskārumu, ir strīds par atlīdzinājuma atbilstīgumu, nevis lietas izskatīšanas robežām apelācijas instances tiesā.

Ņemot vērā minēto, apgabaltiesa ir ievērojusi lietas izskatīšanas robežas apelācijas instances tiesā.

[11] Arī pārējie kasācijas sūdzības argumenti nav pamatoti.

Izskatāmajā lietā apgabaltiesa ir ņēmusi vērā, ka pieteicējam nav radītas īpašas, smagas sekas. Taču apgabaltiesa pamatoti ir secinājusi, ka pieteicēja tiesību aizsārums bija ilgstošs (viens gads) un iejaukšanās pieteicēja tiesībās uz privāto dzīvi pati par sevi rada ievērojamas ciešanas. Aizskartās pieteicēja intereses par nozīmīgām atzinusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, kas norādījusi, ka ieslodzītās personas pastāvīga videonovērošana ir vērtējama kā būtiska iejaukšanās personas tiesībās (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 1.jūnija lēmums lietā „Van der Graaf v. The Netherlands", iesnieguma Nr. 8704/03*). Savukārt, nepienācīgi norobežojot sanitāro mezglu, valsts neizpilda savu pozitīvo pienākumu nodrošināt minimālo privātuma līmeni ieslodzījuma vietā (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 12.decembra sprieduma lietā „Szafrański v. Poland", iesnieguma Nr. 17249/12, 38.–40.punkts*) un tas rada tādu tiesību aizskārumu, kas ir uzskatāms arī par Satversmes 95.panta otrajā teikumā noteiktā cieņu pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpumu (*Satversmes tiesas 2010.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr. 2010-44-01 10.punkts*).

Citi pārvaldes norādītie apstākļi, piemēram, tas, ka cietuma administrācijas darbinieki nav nepārtraukti vērojuši pieteicēju un arī pieteicējs neatradās visu laiku kamerā, nav uzskatāmi par aizskāruma smagumu vai iestādes atbildību mazinošiem apstākļiem, kas attiecīgi būtu par pamatu arī atlīdzinājuma samazināšanai.

Var piekrist Ieslodzījuma vietu pārvaldes norādītajam, ka atsevišķos gadījumos arī pārkāpuma konstatēšana var būt atbilstīgs atlīdzinājums. Tomēr šajā lietā ir atzīts ilgstošs un nopietns pieteicēja tiesību uz privāto dzīvi aizskārums, tādēļ pārkāpuma konstatēšana un atvainošanās nav pietiekams nodarītā kaitējuma atlīdzinājums.

[12] Pretēji iestādes domām, atlīdzinājumam var būt arī preventīva funkcija, atturot iestādi no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē (*Augstākās tiesas 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-104/2010 (A42466905) 18.punkts*). Atlīdzinājuma preventīvā funkcija nozīmi iegūst tādās valsts pārvaldes jomās, kurās vērojama sistemātiska, ilgstoša personu tiesību neievērošana un valsts nerīkojas, lai pārkāpumus nepieļautu. Tāpat atlīdzinājuma preventīvajai funkcijai nozīme būtu tādā lietā, kurā būtu konstatējami ļoti nozīmīgi personas tiesību aizskārumi (*Augstākās tiesas 2014.gada 16.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-800/2014 (A420612311) 8.punkts*).

Ieslodzījuma vietas veiktie uzlabojumi pēc pieteicēja sūdzības saņemšanas ir apsveicami un varētu ietekmēt secinājumus par nepieciešamību noteikt atlīdzinājumu ar preventīvu funkciju. Tomēr tas neatņem personai tiesības lūgt kompensāciju par to laiku, kamēr tās tiesības bija aizskartas.

Turklāt konkrētajā gadījumā apgabaltiesa nav noteikusi atlīdzinājumu tieši ar preventīvu nozīmi. Tā tikai vispārīgi minējusi, ka atlīdzinājumam var būt arī šāda nozīme.

[13] Kasācijas sūdzībā norādīts, ka apgabaltiesa nav ņēmusi vērā divus spriedumus lietās par prettiesisku pastāvīgu videonovērošanu kamerā, kurās noteiktais atlīdzinājums ir būtiski zemāks (300 *euro* par apmēram 14,5 mēnešus ilgu videonovērošanu un 400 *euro* par apmēram 9,5 mēnešus ilgu videonovērošanu).

Pamatots ir Ieslodzījuma vietu pārvaldes viedoklis, ka, ievērojot tiesiskās vienlīdzības principu un tiesības uz taisnīgu tiesu, tiesai būtu jāpieliek pūles, lai līdzīgi gadījumi tiktu izlemti līdzīgi, jo procesa dalībniekiem ir tiesības sagaidīt un paļauties, ka tie tiesā saņems vienādu attieksmi visos līdzīgos gadījumos. Vienlaikus ir jāņem vērā, ka taisnīgas tiesas neatņemams elements ir tiesneša neatkarība. Tiesnesim ikvienā gadījumā ir jābūt brīvībai lietu izskatīt tiesiski, atbilstoši savām zināšanām, dzīves pieredzei un tiesiskajai apziņai. Tiesiskās vienlīdzības apsvērumi nevar būt pamatā, lai sekotu analoģiskā lietā taisītam spriedumam tikai tādēļ, ka attiecīgā lieta izspriesta pirmā. Nākamajā lietā turklāt dažādu iemeslu (galvenokārt procesa dalībnieku izvēlētās argumentācijas un atšķirīgu pierādījumu) dēļ var tikt izgaismoti tādi lietas aspekti, kas netika apsvērti iepriekšējā lietā un kas var ietekmēt gan faktisko apstākļu noskaidrošanu, gan tiesību normu piemērošanu. Turklāt lietās, kurās tiek vērtēti apstākļi ieslodzījuma vietā, to vērtējums ir ļoti relatīvs un atkarīgs no personas individuālajiem apstākļiem, kā arī apstākļu kopējās kumulatīvās ietekmes (*Augstākās tiesas 2016.gada 30.novembra sprieduma lietā Nr. SKA?713/2016 (A420480513) 9.punkts*).

Apgabaltiesa, nosakot atlīdzinājumu šajā lietā, nav atsaukusies uz Ieslodzījuma vietu pārvaldes norādītajām lietām. Tomēr apgabaltiesa ir vērtējusi deviņus dažādus tiesu spriedumus lietās par uzturēšanās apstākļiem ieslodzījuma vietās. Jāņem vērā, ka Ieslodzījuma vietu pārvaldes norādītajās lietās ir

stājies spēkā pirmās instances tiesas spriedums un līdz ar to jautājums par to, vai noteiktais atlīdzinājums ir atbilstīgs, šajos gadījumos nav pārbaudīts ne apelācijas instances tiesā, ne arī Augstākajā tiesā. Savukārt apgabaltiesa ir atsaukusies uz lietām, kurās ir stājies spēkā apelācijas instances tiesas spriedums un no kurām daļa ir izskatīta arī kasācijas kārtībā. Šādos apstākļos apgabaltiesai nevar pārmest, ka tā nebūtu pielikusi pūles, lai līdzīgi gadījumi tiktu izlemti līdzīgi.

Turklāt divi Ieslodzījuma vietu pārvaldes norādītie pirmās instances tiesas spriedumi nav arī pietiekams pamats, lai konstatētu, ka nav ievērots tiesiskās vienlīdzības princips vai ka tiesas piešķirtais atlīdzinājums ir pārāk liels. Augstākā tiesa ir vairākkārt norādījusi, ka tiesas piešķirtais atlīdzinājums par morālo kaitējumu nedrīkst būt ievērojami zemāks par to, kādu noteikusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa salīdzināmās lietās (*Augstākās tiesas 2015.gada 14.augusta sprieduma lietā Nr. SKA-266/2015 (A420470112) 6.punkts un 2014.gada 16.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-397/2014 (A4207082100 12.punkts*). Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse šajos jautājumos nav plaša. Ir atrodamas tikai dažas lietas, kurās piešķirts atlīdzinājums par šādiem pārkāpumiem. Proti, lietā, kurā iesniedzējs 20 mēnešu periodā ar pārtraukumiem atradās dažādās kamerās ar nepietiekami norobežotu tualeti, tiesa noteica atlīdzinājumu 1800 *euro* (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 12.decembra spriedums lietā „Szafrański v. Poland", iesnieguma Nr. 17249/12*). Savukārt lietā par apmēram nedēļu ilgu atrašanos kamerā ar videonovērošanu, kurā turklāt apstākļi neatbilda arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pantā noteiktajiem standartiem, iesniedzējam tika piešķirts atlīdzinājums 3900 *euro* (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 6.decembra spriedums lietā „Vasilic? Mocanu c. Roumanie", iesnieguma Nr. 43545/13*). Minētie piemēri norāda, ka atlīdzinājums par personas tiesību aizskārumu nedrīkst būt niecīgs, un rada šaubas par to, ka atlīdzinājums dažu simtu *euro* apmērā par tāda veida tiesību aizskārumiem kā izskatāmajā lietā varētu būt pietiekams.

Ņemot vērā minēto, nav pamata uzskatīt, ka apgabaltiesa būtu noteikusi pārāk lielu atlīdzinājumu.

[14] Atbilstoši Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 10.pantam cietušais nav tiesīgs pilnīgi vai daļēji saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja viņš nav, izmantojot savas zināšanas, spējas un praktiskās iespējas, darījis visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu vai samazinātu. Cietušais nav tiesīgs saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja ar apzinātu rīcību ir veicinājis viņam nodarītā zaudējuma rašanos vai tā apmēra palielināšanos.

Apstāklis, ka pieteicējs ilgstoši nav sūdzējies par apstākļiem ieslodzījumā, var liecināt gan par to, ka pieteicējs tiesību aizskārumu neuztver kā ļoti smagu, gan norādīt uz personas līdzatbildību. Tomēr jebkurā gadījumā jāizvērtē dažādi apstākļi, piemēram, tas, vai pieteicēja sūdzībai būtu bijusi iespēja viņa tiesību aizskārumu pārtraukt, vai pieteicējs nav īpaši viegli ievainojams, kā arī vai iestāde ir zinājusi par tiesību aizskārumu.

Konkrētajā lietā apgabaltiesa pamatoti konstatēja, ka pieteicējs nevar būt līdzatbildīgs par to, ka netika nodrošināts individuāls izvērtējums videonovērošanas veikšanai. Kaut arī nav pamatots tiesas arguments, ka tas, cik savlaicīgi ieslodzītais ir vērsies cietuma administrācijā ar sūdzībām par uzturēšanās apstākļiem cietuma kamerā, nevar norādīt uz līdzatbildību sev nodarītajā kaitējumā, tomēr apgabaltiesa pamatoti ņēma vērā to, ka ieslodzījuma vieta zināja par pārkāpumu. Pieteicējs iesniegumos tiesībsargam bija minējis savus iebildumus par privātumu saistībā ar sanitārā mezgla lietošanu un videonovērošanu kamerā. Tiesībsargs jau 2012.gadā bija norādījis uz videonovērošanas normatīvā regulējuma trūkumiem, kā arī sanitārā mezgla norobežojuma nepietiekamību, bet cietuma administrācija šos trūkumus nenovērsa. Tāpēc ir apšaubāms, ka pieteicēja tiesību aizskārums tiktu novērsts, ja viņš nekavējoties būtu vērsies pie iestādes amatpersonām.

[15] Ņemot vērā minēto, Ieslodzījuma vietu pārvaldes kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 1.punktu un 351.pantu, Augstākā tiesa

nosprieda

atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 22.februāra spriedumu, bet Ieslodzījuma vietu pārvaldes kasācijas sūdzību noraidīt.
Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese	(*elektroniskais paraksts*)	A. Kovaļevska
Tiesnesis	(*elektroniskais paraksts*)	A. Guļāns
Tiesnese	(*elektroniskais paraksts*)	D. Mita